

տուն, Յունիս 29, ԴԵ. Եաֆա գնաց օդափոխութեան համար:

Եաֆայի Ս. Նիկողայոս վանքը՝ ծովափի վրայ կառուցուած՝ հիանալի դիրք մը ունի, և Ս. Պատրիարք Հայրը յառաջ եկեալ որ պիտի ուժաւորուի ծովային օդով և կատարեալ հանդիստով:

Ք.

ՏԵՍՉԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒՄ

Տնօրէն ժողովոյ կարգադրութեամբ Տ. Համադասայ Վրդ. Ղազարեան նշանակուեցաւ Տեսուչ Յոպոլէի վանուց, Տ. վանան Վրդ. Գեորգեանի տեղ:

Տ. վանան Վրդ. Գեորգեան նշանակուեցաւ Լաթաքիոյ վանուց Տեսուչ՝ Տ. Ներսէս Վրդ. Տօլապեանի տեղ:

Տօլապեան արտօնուեցաւ իր բաղմանդամ ընտանիքի տէր կորայրը անձամբ տանել Գուգա:

Գ.

ՇՆՈՐՀԱՌՈՐԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐ

Յունիս 26 թուակիր երկու հեռագիրներ հասան Կ. Պոլսէն Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր, մէկը Տեղապահ Գեորգ Սրբազանէն, իսկ միւսը Նարոյեան Մեսրոպ Սրբազանէն. առաջինով Տեղապահը կը յայտնէր թէ Նարոյեան Մեսրոպ եպս. Պատրիարք ընտրուած է. իսկ միւսով նորընտիր Պատրիարքը իր Հոգեւոր Հօր Հայրական Օրհնութիւնը կը խնդրէր իր Պատրիարք ընտրուելուն առթիւ:

Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը հեռագրով անմիջապէս պատասխանեց երկուքին ալ:

Մեսրոպ եպս. բնիկ Մշոյ Դաշտէն, Դպրեմանքի աշակերտութիւնէն, վարած է նոյն հաւատարմութեան վերադառնալով, և Նարոյեանի ղազարուսէն ետք Կ. Պոլիս եկած, և պահ մը Ամեն. Զատեն Պատրիարքի բացակայութեան վարած է Տեղապահի պաշտօնը:

Կը շնորհաւորենք Կ. Պոլսի Հայերը իրենց կատարած ընտրութեան համար և կը շնորհաւորենք նորընտիր պատրիարքը, իր վայելած ժողովրդականութեան համար Կ. Պոլսի մէջ:

Ս. Աթոռոյ Տնօրէն ժողովը հարկ եղած հրահանգը տուած է Պաղատանի Հայ Եկեղեցիներուն որ Կ. Պոլսի նորընտիր Պատրիարքին անունը յիշատակուի Ս. Պատարագի մէջ:

Տ. ՍԻՄՈՆ Ծ. Վ. ԹԵԼԵԱՆ

Յաւօք կ'արձանագրենք վախճանումը Ս. Աթոռոյ Կալուսածոց Տեսուչ Տ. Սիմոն Ծ. Վ. Թելեանի, որ տեղի ունեցաւ Յունիս 7, ԵՇ. Կատու ժամը 6:30-ին, յետ երկարատեւ և տառապալից հիւանդութեան, հետեւանք շարաքախտի:

Մանրամասնութիւնք ՍԻՄՈՆԻ յաջորդ թիւով:

ՍՈՒՐԲ ՏԵՂԵԱՅ ԽՆԴԻՐ

(Պատգոնական Հաղորդագրութիւն Պատրիարքարանի)

ՍԻՄՈՆ-ի Մայիսի համարին մէջ նկարագրուած էր Զատիկ ճրագալոյցի օրը, Լուսաւորեալի հանդէսին, Սուրբ Յարութեան տօնարին մէջ մեր թափօրի ժամանակ, Ասորիներու հետ պատահած միջադէպը, և ըսուած էր թէ «Ասորեաց Պատրիարքին դէմ, իբրեւ պատասխանատու այս գաղթակցութեան, Պատրիարքարանիս կողմէ հարկ եղած բողոքագիրք մատուցուած է Երուսաղէմի վսեմ. Կառավարչին»: Ահաւարկ այդ անդիւրբէն բողոքագիրքին հայերէնը.

ՀԱՄԱՐ 6338 — 22

Երուսաղէմ, 26 Ապրիլ 1927

Նօրին վսեմութեան Երուսաղէմի Պ. Կառավարչին,
Երուսաղէմ

Վսեմ. Տէր,

Յարգանքով կը ներկայացնեն հետեւեալը Զեր բաժն ուղարկեան:

Սրաբուժու-ի Օրէնք այն է որ մարդկազգի, Լուսաւորեալի, և Զատի աւազան, մեր հետեւակները եղող Դպիս և Ասորի ազգերուն հետ սեղի ունեցող երեւ Ազգաց քաթօրներ՝ **Սրաբուժու-ի** քաթօրներու կարգին՝ նկատու են իրեւ Հայկական քաթօրներ, որոնց մէջ առաջնութեան բոլոր իրաւունքներ կը պատկանին Հայոց:

Մեր կողմանէ թիւ 4924 — 22 և 15 Ապրիլ 1926 բուականաւ Երուսաղէմի Պ. Կառավարչին ուղղուած նամակին, և ամբողջ ի պատասխան՝ Պ. Կառավարչին առ մեզ ուղղուած թիւ 4637/12/2, և 23 Ապրիլ 1926 բուական գրութեան մէջ պարզուած են, թէ ի՞նչ դժուարութիւններ ծագած են, պատեալով լրանալէ մինչեւ ներկայ ժամանակամիջոցի միջեւ, մեր Հետեւակներուն՝ հիմնական իրենց քաթօրներուն մասնակցողներուն քիւր սանձամարտակող **Սրաբուժու-ի** տաճարներուն շարքին հետեւանք: Օգտակար է նա յիշել, թէ պատեալով մեզ առաջ մեր քաթօրներուն միջեւ մասնակցող ժառանգաւոր սաներուն քիւրք և մեր կղերներով, մեր

այս երեք քափօրներուն մասնակցողներուն թիւը եղած է յաճախ 70-է աւելի: Իսկ հազիւ բաճական հոգի կը գտնուէր միւս երկու ազգաց քափօրներուն մէջ:

Հայաւտակ այս մասին անցեալ տարի, ինչպէս եւ այս տարի եւս իրենց տուած հրահանգներուն, Ասորիներ՝ Իշաղկազարդի հանդէսին այն աստիճան մեծցուցած էին իրենց քափօրը — աշխարհականներուն բաճականի զղեւս հաղցնելով եւ օգտուելով այն պարագայէն որ՝ քափօրի պատրաստութեան ժամանակ, իրենց ետեւի՝ Յունաց սանմանը ազատ քողուած ըլլալով, կրնան, առանց խառնուի ունենալու, դէպի ետեւ տարածուիլ — որ ամենամեծ դժուարութիւններ յառաջ եկան, քափօրը նամբայ հանել եւ շրջել տալու համար:

Բայց միայն այս չէր որ սեղի կ'ունենար: **Սրաքուֆուօ**-ի դէմ աւելի մեծ յանցանք մը գործուելու ջանք կ'ըլլար՝ **հիւրաբար** թեղա գտնուող Ասորաց Պատրիարքին կողմանէ: Ասոր՝ իր քափօրը կառավարելու կերպէն, զայն կեցնելու ասէն կարգաւորելու ձեւէն երեւան եկաւ, թէ կը ջանար Ասորիներուն յասկացնել քափօրին աւազանքիւնը:

Լուսաւորեայի օրուան քափօրին, Ասորաց Պատրիարքը, հաւանական է Ազունա Եազուպ կոչուող Ասորի կղերի մը դղրումով, ալ աւելի ծանր փորձ մը բրաւ այս ուղղութեան մէջ:

Լուսաւորեայի օրուան քափօրին օրէնքը այն է որ մեր քափօրը Ս. Յարութեան Գերեզմանին դիմաց իր արարողութիւնը կատարել վերջ, կը շարունակէ նամբան, եւ Ս. Գերեզմանին ետեւ գտնուող Ղպոց Մատուռին առջեւէն անցնելով, առանց կանգ առնելու կը յառաջանայ, եւ երկու սիւներու միջեւ եղող պատշաճական անցքի մէջէն անցնելով կը մտնէ մեր Տեաշարանը: Այն ասէն Ղպօիները, իրենց արարողութիւնը կը կատարեն Ս. Գերեզմանին դիմաց, եւ Ասորիները սպասողական դիմել կը բռնեն, մինչեւ որ Ղպոց արարողութիւնը վերջանայ, եւ իրենց ալ իրենց կարգին արարողութիւնն իրենց կատարեն Ս. Գերեզմանին դիմաց եւ ետքան:

Այս վերջին բանի մը տարին եւս Ասորի սովորութիւնը բրած են, այս ժամանակին իրենց Եպիսկոպոսին համար Աթոռ մը դնել, որուն տեղը Լոյսի Պատանմանին մօտ է: Պատշաճութեամբ առաջ արդէն, այս Լոյսի Պատանմանէ մինչեւ մեր Իւզաբեթից Սեղանը երկարող զինի մը ներսի կողմը կը հաւաքուէր Ասորաց քափօրը, միջոցէն ազատ պահելով, որպէս Ղպոց կողմէն եկող մեր քափօրը կարենայ ազատօրէն յառաջանալ, եւ անցնիլ սիւներու մէջեղի պատշաճական անցքէն:

Քանի մը տարիներէ ի վեր արդէն, վերջիւնեալ Ազունա Եազուպը, միջոցէն մը դնել կուտար Ասորաց Եպիսկոպոսին արարող, որ մեր քափօրին անցնիլ արդէն ըլլար: Բայց մեր քափօրի մօտենալուն եւ մեր Թարգմանին դիտողութեանը վրայ՝ արարող դէպի ներս կը փառէ: Այս տարի, **հիւրաբար** թեղա գտնուող Ասորաց Պատրիարքը, Օրէնքի հակառակ իր կազմած ասուտ քափօրը այնպէս մը շարեց, եւ արարող մինչեւ Ղպոց սանմանին մօտ այնպիսի տեղ մը դրաւ, որ բացարձակ փակեց մեր նամբան, եւ որեւէ խօսք մտնել չբրաւ զայն բանալու համար: Անմիջապէս յուր տուեցաւ հոն ներկայ գտնուող ոսկիականական պէտերու, եւ արարողութիւնը կը պահանջէ որ շեշտեն թէ Լուսաւորեայի օրէնքներուն հաշտեղեակ Իպրանիմ Պէյ Սրամպուլիի կողմանէ յուրջ ջանքեր եղան, որպէս ի **հիւրաբար** թեղա գտնուող Ասորաց Պատրիարքը իր արարող ու միաբանութիւնը վերցնելով մեր նամբան բանայ, Իպրանիմ Պէյ առաջ գնաց, ձեռնէն քաշելով թէ Օրէնքին դէմ է եղածը, եւ պէտք է նամբան բանայ, բայց **հիւրաբար** թեղա գտնուող Ասորաց Պատրիարքին կոչել կերպով մերժումին վրայ ուրիշ փորձ մըն ալ բրաւ: Լուսաւորեայի հանդէսին Ս. Գերեզմանին շուրջը Հայոց յասկացուած սանմանին մէջ զրտուող ժողովուրդը, հակառակ սովորութեան, հանել տուաւ, ու նորէն խնդրեց ու աղաչեց որ Ասորաց քափօրը եւ արարող դէպի Ս. Գերեզման փառելին՝ նամբայ բանալու համար: Այս բոլոր առաջարկներուն ի պատասխան, **հիւրաբար** թեղա գտնուող Ասորաց Պատրիարքը խիստ լեզու գործածելով կը մերժէր: Իր նպատակն էր նամբան գրաւել մինչեւ որ Ղպօիները իրենց արարողութիւնը վերջացնէին, եւ այն ասէն իր քափօրը արդէն շարժելով՝ նամբան պիտի բացուէր, եւ Ասորիները յաջողած պիտի ըլլային արդիւմը ըլլալու Հայոց անցքը, իր թէ Հայերն ըլլային անոնց սպասելու պատրաստուած եղող հետեւողներ:

Հետեւակ ազգի մը կողմէ **Սրաքուֆուօ**-ի Օրէնքին այս բռնաբարութիւնը չհանդուրժելով, մեր վարդապետներէն մի բանին ազգու դիմել կրննցին եւ արարող տեղէն շարժեցին, ասոր վրայ Ասորաց պատանքը, իր ասան բարձրացնելով իջեցուցած է մերիններէն մէկուն գլխուն, եւ տեղի տուած է կռիւի մը սկզբնաւորութեան:

Կը ցալիքը ըսել որ այս կռիւէն վերջ, Ասորի Յովսէփ Արեւաբացիի մատուռին մէջ մեր ունեցած պատկերը աւելի պատահաւ եւ ուրիշ վնասներ ալ պատահաւ եւս:

Խոսիս կը բողոքենք Ասորաց **հիւրաբար** Պատրիարքին կաշխատանքներէն զորն դրած **Սրաքուֆուօ**-ի այս բռնաբարութիւնը համար: Կը խնդրենք Ձեր Վեմարութենէն, որ թէ՛ Հետեւակներու քափօրներուն մասնակցողներու թիւը սանմանալիակելու եւ թէ՛ Լուսաւորեայի քափօրին մեր անցքը արդիւնելու մասին Ասորաց ունեցած յաւակնութիւններուն դէմ խիստ եւ վնասական միջոցներ ձեռն առնուին:

Մեր Միաբանութիւնը, հնազանդելով Պաղեստինի Վեմար. Բարձր Գովսէփի հրահանգներուն, ամենամեծ համբերութիւն ցոյց տուած է, Ասորիներուն՝ տեղականներէն իրենց հանդէպ ունեցած զրգոյիչ ու ազդրին ընթացներուն հանդէպ, այն հաստատ համոզումով եւ յուսով, թէ այն արարողութիւնը որ միջոց տուած է կառավարութեան կողմանէ, այս անգամ եւս պիտի չըլլացուի:

Ասորիներն ալ, մոռնալով իրենց հետեւակ հասարակութիւնը մը ըլլալը, իրենց կողմէն զրգոյս-տէր զրգոյներ ըրած էին, ներկայացնելով Հայերը իբրեւ զիրենք հաւածողներ ու զրկողներ:

Սուրբ Տեղեաց խնդիրներն ու վեճերը ուսումնասիրելու և լուծելու յատուկ պաշտօն ունեցող Կառավարական Յանձնաժողովը երկու կողմի բողոքներուն վրայ մանրակրկիտ քննութիւն քաջալ, ստուգելու համար այս մասին Սրաբուխօ-ի տրամադրութիւնները ու իրազեկ ըլլալու համար Լուսաւորեայի օրը պատահած միջադէպի մանրամասնութիւններուն:

Յետ այս քննութեան՝ Կառավարութիւնը տարւոյ Մայիս 23-ին երկու կողմանց կոչնագրեր ուղղեց, որոնցմով կը յանձնարարէր՝ 25 Մայիս Զորեքշարքի օրը, ժամը 10-ին, ներկայացուցիչներ զրկել Սուրբ Յարութեան Տաճարը:

Պատրիարքարանիս կողմէ ներկայացան Տորէն ժողովի անդամ Տ. Մուշեղ Վրդ., Թարգման Տ. Տրդատ Վրդ., և Սուրբ Յարութեան նախորդ ու ներկայ Տեսուչներ՝ Տ. Խորէն և Տ. Յակոբ Վարդապետներ և Պատրիարքարանի Գլխաւորներ Տիար Կարապետ Դուրեան, Ասորիներու կողմէ զրկուած էին՝ նոր եպիսկոպոս Տ. Միխայիլ, Ապունա Եպիսկոպ, չորս սարկաւազներ և երկու աշխարհականներ: Կառավարութեան Յանձնաժողովի անդամներն էին՝ Երեսադէմի Փոս-Կառավարիչ Գարիբէն Գրսի և Սուրբ Տեղեաց անդորրութեան ընդհանուր հակի՝ Մէլէքը Վրէնօրայի, ընթերակայութեամբ Լիւթիւնէնի Տէֆիլի ու Իպրահիմ Պէշ Սիւմազուլի:

Այսպիսի պարագայի մը մէջ դատական ուսէ ատենի ներկայանալու առիթներուն, Հայոց իրենց եպիսկոպոսն հանդէպ ընկալեալ ափորութիւնը յարգուեցաւ. այսինքն նախ մերիմները հրաւիրուեցան, ու մեր բողոքագիրը մէջտեղ դրուելով, կարեւոր դատուած հարցումները եղան և բացատրութիւններ ու վկայութիւններ լսուեցան: Ապա մեր ներկայացուցիչները նստեցուցին ու կոչել տուին Ասորիները, որոնք բերանացի կրկնեցին անցի իրողութիւններու վրայ հիմնուած իրենց զրկարարիչ բողոքները:

Կառավարական Յանձնաժողովը, յետ խորհրդակցութեան, արձակեց հետեւեալ վճիռը.

Նկատելով որ քննութեանց հետեւանքով Ասորիներու պնդումները բացարձակ հակառակ եղած են թէ Սրաբուխօ-ի այս մասին տրամադրութեանց և թէ Լուսաւորեայի օրուան պատահած զէպքերու մանրամասնութեանց, կը հրամայէ Ասորիներուն.

1— Զգուշանալ այսուհետեւ ուսէ արգելք յարուցանել տեղական օրերուն՝ հանդարտութիւնը պահպանելու նպատակով Կառավարութեան դործ դրած ֆանքերուն.

2— ա) Զգուշանալ մտղկազարդի և Լուսաւորեայի թափօրներու կազմութեան ժամանակ իրենց սահմանէն դուրս ելլելով՝ Յունաց սահմանը մտնել և մինչեւ Սուրբ Գերեզմանի դուռ մտնելու, ինչ որ արգելք է ըլլալ Հայոց առաջնորդող թափօրին կանոնաւոր շարժումին. բ) Եկամուտ աշխարհականներով չստուարացնել թափօրականներու թիւը ու թափօրը կազմել այնքան անձերով՝ որքան որ Կառավարութիւնը պիտի որոշէ. գ) Թափօրապետին աթոռը զնել քոյրեմի՝ հիշիչ Լոյսի պատուհանին դէմ և իրենց թափօրը ամփոփել նոյն պատուհանէն մինչև Հայոց Իզաբեթից անտեղով սեղանը քաշուած ուղիղ գիծէն ներս, որպէսզի Հայոց թափօրի ապստ անցքը չը բախանուի:

Հակառակ Ասորեաց եպիսկոպոսի բողոքի ֆանքերուն, Կառավարական Յանձնաժողովը յայտարարեց՝ թէ առկա վերջնական ու արդար վճիռ մըն է. և ապա տեղին վրայ երթալով, տրուած վճիռին համաձայն սահմանները նշեց:

Պատրիարքարանս Սիմն ի էջերուն մէջ գոհունակութեամբ կ'արձանագրէ այս կարգադրութիւնը, ինչ որ կը սպասուէր Բրիտանական իմաստուն և արդար Կառավարութեան:

* *

Վերել վճիռով վերջ կը գտնեն Ասորիներու միջ հանդէպ փորձած իրաւանց բռնարարութիւնը: Ասորիներու հետ ունինք նաեւ ուրիշ խնդիր մը:

Յիշեալները, իրեն Լայոց եպիսկոպոս, արտօնուած են Սուրբ Յարութեան տաճարին մէջ գտնուող Հայոց սեփական Յօդակի Արեմաթացիի մատուռին մէջ կ'իրակի ու տօնական օրեր պատարագել:

Ասորիք՝ իրենց շիր Պատրիարքի զրգումով՝ նոյն մատուռին վրայ կը ստուգանեն սեփականատիրութեան յաւակնութիւններ, զոր կը ֆանս իրազօրծել՝ փորձեր ընելով փնջանելու իրենց պատարագած սեղանին պատկերը, որուն վրայ Հայերէն յիշատակագրութիւններ կան, որպէս զի անհատացնեն մեր սեփականատիրութիւնը հաստատող այս յայտնի փաստը:

Ասորիք նախկին (սամանեան Կառավարութեան տան ալ, 1873—1900), շարունակ կրկնած են նոյն փորձերը ու մինչև իսկ վայելած են երբեմն բարձրագոյն պաշտպանութիւններ ալ, օգտուելով ժամանակի հանգամանքներէն ու Հայոց աննպաստ քաղաքական կացութիւնէն:

Այս նկատմամբ իրենց ամէն ֆանքերուն և հետապնդումներուն արդիւնքը եղած է՝ կրկին և կրկին երեւան հանել միջպայային բնոյթ ունեցող Սրաբուխօ-ի տրամադրութիւնները, որոնցմով յարգուած ու պաշտպանուած է Յօդակի Արեմաթացիի մատուռին վրայ դարեւ ի վեր Հայոց ունեցած յայտնի իրաւունքը:

Այս խնդրին շուրջ Պատրիարքարանս, հետեւելով իր աւանդական նախանձախնդրութեան ու պարտականութեան, ձեռնարկած է Կառավարութեան մօտ կատարել հարկաւոր ձգտումներն ու աշխատանքները, որոնց արդիւնքը Սիմն-ի միջոցաւ պիտի հաղորդուի մերազնեցի: